



Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra anglistiky

Závěrečná práce

Specifika anglické heraldiky na příkladu erbů členů
současné britské královské rodiny

Vypracoval: Mgr. Ivana Simandlová

Vedoucí práce: PhDr. Alice Sukdolová, Ph.D.

České Budějovice 2017

Prohlašuji, že svoji závěrečnou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

27. 1. 2017

Obsah

1. Úvod	1
2. Část teoretická	2
2. 1. Náležitosti erbu	2
2. 1. 1. Barvy a kovy	3
2. 1. 2. Heraldické figury.....	4
2. 2. Úvod do anglické heraldiky	5
2. 2. 1. Vznik, vývoj a role heroldů.....	6
2. 2. 2. Vznik a vývoj, současný stav	7
2. 3. Blason	8
2.4. Brisury a bordury	9
3. Část praktická	11
3.1. Vývoj královského erbu.....	11
3.2. Erby současných členů britské královské rodiny.....	14
4. Závěr.....	20
5. Seznam literatury	21
Přílohy	22

Anglicko-český slovník heraldických pojmů

Obrazové přílohy

Odkazy na obrazové přílohy

1. Úvod

„Heraldry is a code which, once deciphered, can open up nine centuries of European history.“

„Heraldika je kód, který, jakmile je rozšifrován, může otevřít devět století evropské historie.“

(<http://www.bath-heraldry.org.uk/>)

Ve své závěrečné práci se budu zabývat anglickou heraldikou.

V teoretické části budou popsány náležitosti erbu a vysvětlena pravidla pro použití barev a kovů, zmíníme se o heraldických figurách.

Další kapitoly teoretické části budou věnovány vzniku, vývoji a současnému stavu anglické heraldiky, podrobněji bude zmíněn významný úřad herolda, náležité pozornosti se dostane blasonu – popisu erbu podle přesně daných zvyklostí a pravidel. Heraldika Velké Británie není dosud v české odborné literatuře detailněji zpracovaná. Pod pojmem britská heraldika bude zahrnuta heraldika anglická a heraldika skotská, které se od sebe v některých aspektech liší.

Část praktická se plně zaměřuje na anglický královský erb a erby členů britské královské rodiny.

Nedílnou součástí práce jsou obrazové přílohy a stručný anglicko-český slovník heraldických pojmů.

Cílem této práce je pouze podat stručný nástin vývoje heraldiky ve Velké Británii a teoretické poznatky o blasonu aplikovat prakticky na anglickém královském erbu, případně erbech dalších členů britské královské rodiny.

2. Část teoretická

2. 1. Náležitosti erbu

Erb (lat. arma, fr. armes, něm. Wappen, angl. arms, coat-of-arms) je trvalým znamením ve štítě, které bylo vytvořeno podle ustálených pravidel heraldiky. Je znamením, které určuje fyzickou osobu na základě vžitého nebo uděleného práva. (Buben, 1999).

Pohanka (2013: 15) zmiňuje, že štíty se znamenímí bývaly až do poloviny 12. století vnímány pouze jako obranná zbraň, teprve s přijetím zásady dědičnosti osobních znaků se o nich začíná smýšlet jako o heraldických štítech. Doba, kdy se štíty se znamenímí začínají stávat dědičnými, se tak považuje za počátek heraldiky. První osobní a tedy i dědičné znaky – erby – napomáhaly k identifikaci jednotlivců, byly jakousi vizitkou, reprezentovaly rod, bylo z nich možno vyčíst titul, jméno i původ určité osoby, umístění erbu označovalo rodové vlastnictví. Heraldické štíty se znamenímí se přenášely na pečeti a pečeti připojené k listinám byly důkazem jejich pravosti.

První znaky na štítech, které lze již považovat za erby, se objevují na území dnešní Francie, Anglie a Německa ve 2. čtvrtině 12. století. Na jezdeckých pečeti z té doby jsou tyto motivy zobrazeny nejprve na praporecích, později i na štítech jezdců a koňských čabrakách. Datace těchto erbů je díky dochovanému sfragistickému materiálu nesporná, důvody vzniku heraldiky jsou stále předmětem diskuze. Teorie o vzniku erbů na dvoře Artuše, Alexandra Velikého či krále Davida byly vyvráceny, stejně jako jejich předpokládaný orientální původ. Jako příčina jejich vzniku se dnes nejčastěji uvádí důvody vojenské. Středověký rytíř v plné zbroji s přilbou, zakrývající celý obličej, zcela jistě potřeboval nějaký způsob, jakým by prokázal svou totožnost.

České slovo erb je německého původu (Erbe), ve staročestně znamená tento výraz zděděný majetek, dědice, ale také předka, čímž naznačuje onen důležitý princip rodovosti. Český jazyk nesprávně libovolně zaměňuje označení erb a znak, přičemž o erbu je vhodné hovořit u šlechtických rodů, zatímco znaky přináležejí měštům (Buben, 1999).

Typický šlechtický erb se skládá z několika částí, ale není to podmínkou. V důsledku toho lze erby rozdělit na úplné a neúplné. Složkou, kterou nelze v žádném případě opomenout, je štít – je-li erb tvořen pouze štítem, jedná se o erb neúplný.

Úplný erb má komponent více – skládá se ze štítu, přilby, na níž spočívá korunka nebo točenice, přikryvadla a ozdoby přilby, která je nazývána klenotem. V pozdější době se ještě součástí znaku staly vedlejší komponenty, tzv. honosné kusy (např. čepice, hesla, korouhve, prapory, štítonoši aj.).

2. 1. 1. Barvy a kovy

Pohanka (2013: 37- 45) se touto tematikou ve své publikaci podrobně zabývá, pro účely této práce postačí stručnější nástin. V heraldice nazýváme barvy tinkturami (z lat. tinguere – barvit) a považujeme je za jeden z nejdůležitějších elementů erbu.

Přesněji se tinktury dělí do tří skupin – na barvy, kovy a kožešiny. Pro vojenské účely a snazší orientaci na bojišti se ukázalo výhodným, pokud spolu tinktury co nejvíce kontrastovaly. V souvislosti s tím zakotvilo v heraldice pravidlo, že barva se nikdy neklade na barvu a kov na kov. Identifikace jednotlivých tinktur v nekolorovaných vyobrazeních erbů je možná díky propracovanému systému šrafování, používání písmenných zkratků či astronomických značek.

Mezi kovy řadíme tinkturu zlatou a stříbrnou. Zlatá byla vždy pro svou přirozenou stálost a lesk považována za nejvznešenější – symbolizovala bohatství, blahobyt, slávu a ušlechtilost, platila za symbol životní síly, svobody, vitality. V nebarevných vyobrazeních erbů ji identifikujeme podle tečkování (připomínající zlatá zrnka). Stříbrná tinktura může být nahrazena barvou bílou. Nikterak nestojí ve stínu zlatého kovu, je přirovnávána k barvě drahocenné perly a symbolizuje radost, moudrost a smysl pro čest, právo a spravedlnost. V systému šrafování jí přísluší prázdné pole (pole neoseté), astronomickou značkou je Měsíc.

Původně používanými barvami byly červená, modrá, zelená a černá. S rozšiřováním erbovnictví a potřebou větší variability se paleta používaných barev rozrostla o purpurovou, oranžovou, tmavorudou, hnědou, šedou, oranžovou, fialovou a přirozenou (nazývanou také tělová, pleťová, masová).

Ojedinele se také štíty potahovaly kožešinou. K používaným kožešinám patřily hermelín (bílá kožešina hranostaje s typicky černě zakončeným ocáskem), popelčina (kožešina zhotovená z bílých bříšek a namodralých zad šedých skandinávských veverek s použitím

špičatého konce ohonu), sobol (kožešina kunovité šelmy sobola) a kunina (kožešina získávaná z kuny).

Způsoby značení jednotlivých tinktur v nekolorovaných zobrazeních lze nalézt v příloze.

Za pozornost stojí zmínit, že zbroj zvířat a monster se většinou znázorňuje odlišnou tinkturou než figura sama. Jako zbroj u zvířat a monster označujeme ty části jejich těl, které mohou být použity k útoku – to znamená rohy, parohy, zuby, tesáky, kly, zobák, pařáty, kopyta, dokonce ploutve či jazyk nebo hříva.

2. 1. 2. Heraldické figury

Znamení, která se pokládají na štít, se nazývají figury a dělí se na dvě skupiny. Geometrické tvary vzniklé členěním plochy štítu se nazývají heroldské figury. Jsou vývojově starší, tedy významnější, a proto se při popisu erbu uvádí jako první. Ohledně jejich vzniku není zcela jasno, nejčastěji se však odvozují od kovových pásků a lemů, které původně dřevěný štít vyztužovaly. Další z teorií hovoří o inspiraci válečnými praporcí a pruhy látky, z níž byly sešity. Nejpravděpodobnější bude kombinace obou těchto vlivů.

Heroldské figury rozdělují štít na několik částí a v závislosti na tom, kdy je dělicí čára vedena vertikálně či horizontálně, hovoříme o polcení a dělení. Stejně tak je rozlišeno šikmé dělení, kdy rozeznáváme dělení šikmé a kosmé. Jedním ze základních pravidel heraldiky je pravidlo převrácených stran. Štít je popisován z pohledu jeho držitele, nikoli pozorovatele. Levá strana je proto heraldicky vpravo. Vede-li dělicí čára z pravé horní strany štítu k levé spodní, jedná se o dělení pokosem, zrcadlově obrácené je dělení pošikem.

Pokud je vodorovně vedená dělicí čára posunuta nahoru a rozděluje štít v poměru 2:5, označuje se menší horní pole jako hlava štítu. Pokud je štít takto rozdělen obráceně, tj. spodní pole je menší než horní, jedná se o patu štítu.

Kombinací svislé a vodorovné čáry vzniká štít čtvcený, je-li čar více, hovoříme o štítě šachovaném.

Pokud je štít rozdělen dvěma svislými čarami na tři části, označuje se prostřední jako kůl. Pruh vzniklý vodorovným dělením se nazývá břevno. U těchto pruhů se rozlišují různé druhy v závislosti na jejich šířce, pro účely této práce však dělení postačuje.

Vzhledem k tomu, že dělicí čáry mohou mít několik způsobů provedení (zvlněný, zubatý, obloučkový řez a další), existuje skutečně nepřehledné množství heraldických figur.

Druhou skupinou znamení zobrazovaných na štítech jsou tzv. obecné figury. Zjednodušeně se dá říci, že mezi ně patří vše kromě geometrických tvarů. Rozdělují se na figury přirozené, nadpřirozené a umělé. Mezi přirozené figury patří části lidských a zvířecích těl i celé postavy, ale i flóra či nebeská tělesa. Nadpřirozené figury zobrazují postavy světců a zejména nejrůznější mýtické tvory. K umělým figurám se řadí nejrůznější předměty vzniklé lidskou činností.

Původním smyslem obecných figur bylo zastrašení protivníka v boji. Velmi oblíbené byla proto různá dravá či jinak nebezpečná zvířata (např. lev, orel, divoký kanec, býk), z nadpřirozených pak drak nebo gryf.

Pokud figura nějakým způsobem vyjadřuje souvislost se jménem nositele erbu, označuje se jako mluvící znamení. Typickým příkladem je symbol růže v erbu všech větví pánů z růže či osmicípá zlatá hvězda (německy Stern) rodu Šternberků.

2. 2. Úvod do anglické heraldiky

Heraldika Velké Británie se od heraldiky kontinentální (a zejména české) v mnohém odlišuje. Kromě rozdílného pojetí brisur a bordur, které budou popsány podrobněji, se anglická a skotská heraldika liší např. i v přístupu k dědění erbu v ženské linii či k aliančním štítům.

Zemře-li v Anglii nositel erbu bez mužských potomků, stává se dědičkou erbu jeho dcera. Pokud je dcer více, dědí erb všechny. Naproti tomu ve Skotsku dědí erb pouze nejstarší dcera. Také u složitějších dělených erbů není anglická heraldika tak přísná. Ve Skotsku se upřednostňuje jednoduchost erbu a jsou povolena maximálně dvě čtvrcení štítu (tedy 16 polí), v Anglii žádné omezení neexistuje a nejsou zde výjimkou erby o více polích.

Velmi hojný je v britské heraldice výskyt odznaků (badge), které zobrazují hlavní motiv erbu. Používají se pro identifikaci stoupců nositele erbu a bývají např. vyšity na jejich oděvech, uniformách, čapkách apod. Nejznámější badge jsou symboly jednotlivých zemí Velké Británie, tj. anglická růže, skotský bodlák, irský čtyřlístek a velšský rudý drak. V české heraldice se odznaky objevují výjimečně, známá je osmihrotá šternberská hvězda, rožmberská růže či věnec s ledňáčkem jako odznak krále Václava IV.

I zde existují rozdíly mezi anglickou a skotskou heraldikou. V Anglii jsou odznaky běžnou záležitostí i pro soukromé osoby, ve Skotsku jejich udělování podléhá rozhodnutí heroldie. Ta posoudí, zda má žadatel dostatek stoupců či následovníků a zda bude odznak dostatečně využit.

Specifickou formou odznaků jsou skotské klenotové odznaky (crest badges), které identifikují příslušníky klanu, jeho větví a rodů, které do klanu patří. Zobrazují klenot daného erbu, obtočený opaskem s klanovým mottem. Jsou vyráběny z kovu a nosí se upevněné na baretech. Existují v několika verzích, buď jako výše popsaný odznak, který nosí řadoví členové klanu, nebo jsou pod něj položena pera. Jedno označuje hlavu rodu, dvě pera náležejí hlavě jednotlivých větví klanu (titul chieftain) a tři pera užívá chief, tedy hlava celého klanu.

V souvislosti s klenotem erbu je vhodné zmínit další rozdíl mezi anglickou a skotskou heraldikou a tím je umístění stuhy s mottem. V Anglii tato s klenotem nijak nesouvisí a umísťuje se zpravidla pod štít, kdežto ve Skotsku je motto umístěno pod klenotem a považuje se za jeho součást. Je tedy možné, že několik klanů či rodů může mít stejný klenot, teprve kombinace klenotu s mottem by měla být unikátní.

2. 2. 1. Vznik, vývoj a role heroldů

Při rytířských turnajích byli kromě rytířů a diváků přítomni také minstrelové a trubadúři, kteří bavili obecenstvo a skládali písně a básně oslavující vítěze. Z jejich řad se postupně vyčlenili ti, kteří si dokázali zapamatovat znaky na štítech bojovníků a přiřadit je k jednotlivým rytířům. Sloužili rytířům a jejich úkolem bylo provolávat svému pánovi slávu, velebit jeho jméno a zvyšovat tak jeho prestiž. Postupně se stali rozhodčími a organizátory rytířských turnajů, kde zároveň ověřovali pravost erbů. Odtud už byl jen

krůček na bojiště, kde heroldi poskytovali vojevůdcům cenné informace o situaci na bitevním poli a složení nepřátelské armády, právě díky znalostem erbů. (Woodcock, 2001)

Tak se z původního vyvolávače hesel stává vážená osoba, zastávající funkce posla, vyslance a vyjednávače, která postupně nabývá i všeobecně uznávané diplomatické imunity. Status nedotknutelnosti byl navenek reprezentován oděvem. Heroldi začali nosit tabard v barvách svého pána a ten je označoval jako jeho vyslance. Získat takto stálé a pohodlné zaměstnání bylo jistě snem všech heroldů, poštěstilo se to však jen některým. Většina jich vedla kočovný život, takže byli vhodnými kandidáty pro doručování zpráv a poselství. (Wagner, 1978)

2. 2. 2. Vznik a vývoj, současný stav

Jak uvádí Fox-Davies (1909), první zmínky o anglických heroldech (tzv. Kings of Arms) se objevují již v 1. pol. 14. století. Z období vlády Eduarda III. se dochovaly zmínky o králích heroldů Norroy King of Arms (pro oblast severně od řeky Trent) a Clarenceaux King of Arms (pro oblast jižně od řeky Trent). Třetím heroldem, který se přidal ke stávajícím králům heroldů Norroy a Clarenceaux a byl jim nadřízen, byl tzv. Garter King of Arms, jehož úřad byl založen roku 1415. K regulaci v této oblasti došlo až koncem 15. století za vlády Richarda III. Ještě za vlády svého bratra Eduarda IV. byl jako vévoda z Gloucesteru pověřen dohledem nad královskými heroldy a začal se zabývat plány na reformu jejich organizace. Krátce po svém nástupu na trůn založil roku 1484 heroldii College of Arms, do jejíhož čela byl jmenován vévoda z Norfolku a Lord Marshal Sir John Howard. Za vlády krále Jindřicha VIII. došlo k rozvoji a zároveň i úpadku College of Arms. Králova záliba v pompézních a velkolepých gestech vedla ke zvýšenému počtu úkolů, kterými byli heroldi pověřováni a také k nárůstu jejich počtu. Za úpadek lze považovat velké množství nových erbů, případně polepšení těch stávajících, které král uděloval svým oblíbencům, manželkám a jejich rodinám, přičemž nebyly vždy respektovány heraldické zásady.

Do období vlády Jindřicha VIII. spadají také tzv. heraldické vizitace, které se poprvé konaly v roce 1530 a přetrvávaly více než 100 let (poslední se odehrála v roce 1686). Heroldi dostali od krále povolení ke vstupu do jakéhokoliv sídla (světského i církevního),

kde měli vyhledat a zničit jakýkoliv erb, který byl užíván neprávem. Vizitace se staly zvláště důležitými v době rušení klášterů, které dosud uchovávaly veškeré místní genealogické záznamy. Tato povinnost přešla poté na College of Arms. Nejednalo se ovšem pouze o ničení neplatných erbů, ale o kontrolu jako takovou a o oficiální potvrzení právoplatných erbů a titulů. Při vizitacích vystupovali heroldi jako královská komise a měli zajištěnu plnou podporu od místních šerifů a starostů. Záznamy, vzniklé z těchto vizitací, jsou dnes cenným genealogickým pramenem, neboť obsahují i rodokmeny nositelů erbů. (Wagner, 1978)

Během 18. století došlo k naprostému úpadku College of Arms a heraldiky jako takové, např. v letech 1704–1706 nedošlo k jedinému udělení erbu. V druhé polovině 19. století se objevily první myšlenky na reformu College of Arms, jejíž členové měli v budoucnu dostávat pevný plat a veškeré příjmy spojené s poplatky za jejich úkony měly být odevzdávány do státního rozpočtu. Přestože tento návrh nakonec nebyl akceptován, k některým změnám postupně přece jen došlo. Od roku 1905 přestala být College of Arms dotována britskou korunou a od roku 1928 je formálně podřízena britské vládě.

2. 3. Blason

K popisu erbů se používá systém pravidel zvaný blason. Na jeho základě je možno erb popsat tak, aby jej mohl nakreslit i ten, kdo jej nikdy neviděl. Základním, již zmiňovaným, pravidlem blasonu (a heraldiky vůbec) je zrcadlové převrácení stran, tj. levá strana je heraldicky vpravo. Z této strany se také začíná blason erbu. Nejprve se popíše základní tinktura štítu, pak figura na něm umístěná a její tinktura.

Každá figura má přesně danou podobu a není tedy třeba ji popisovat do detailů – např. růže je pětilistá a není tedy třeba toto zvlášť zmiňovat. Popisují se pouze odlišnosti od standardní podoby. V případě lva je jeho standardní postoj ve skoku, a proto se neuvádí. Pokud je postoj lva jiný (např. sedící, krácející, spící atd.), je nutno toto zmínit.

Jazyk blasonu by měl být jasný a srozumitelný, bez příkras a nadbytečností. V tomto směru je anglický blason doveden téměř do dokonalosti. Vychází z blasonu francouzského a dodnes používá francouzské termíny. Například stříbrný lev ve skoku na červeném štítě se v anglickém blasonu popisuje jako *gules lion argent*.

2.4. Brisury a bordury

Zaměřme nyní krátce pozornost na jeden ze zásadních rozdílů a hlavních rysů anglické heraldiky. Pro českou heraldiku je příznačná existence rodového znaku, kdy stejný erb označuje všechny mužské členy rodu. Oproti tomu, jak uvádí Paston-Bedingfield (1993), pro anglickou heraldiku (ale i heraldiku skotskou, irskou či francouzskou) je charakteristická personalita erbu, tedy jeho vlastnictví jednou konkrétní osobou. Tou je v případě šlechtické heraldiky hlava rodu, která jako jediná má právo se tímto znakem prokazovat. Ostatní členové rodu pak musí tento erb nějak odlišit. V Anglii a Irsku se tak děje pomocí dodatečných znaků (tzv. brisur), které se pokládají na hlavu štítu, ve Skotsku pak pomocí barevně odlišených lemů štítu (tzv. bordur). Tyto brisury a bordury jsou pro každého člena rodu přesně specifikovány.

Pouze hlava rodu má erb bez brisur, prvorozený syn má jako brisuru tzv. turnajský límec. Ten je zobrazovaný jako lať, ze které dolů vybíhá lichý počet (většinou tři) laloků. Laloky mají většinou obdélníkový tvar, ale mohou být i rozšířené u dolního okraje. Turnajský límec má bílou (stříbrnou) barvu, ale heraldicky je považován za obojetný, takže se na něj nevztahuje pravidlo o barvách a kovech. Turnajský límec byl původně jakousi páskou s přivěšenými poutky, za která byl přivázán kolem horní části štítu jako dočasné rozlišovací znamení. Později byl využit k označení erbu nejstaršího syna, protože byl po smrti otce snadno odstranitelný.

Podrobněji problematiku studuje Slater (2004). Druhorozený syn má na štítě (obvykle v místě, kde bývá položen srdeční štítek) položený crescent, čili zlatý půlměsíc, obrácený rohy nahoru. Další synové pak na erb (většinou v místě srdečního štítu) pokládají černou hvězdu (mullet), holubičku (martlet), černý kruh (annulet), černou lilii (fleur-de-lys), červenou růži (rose), kotvicový kříž (cross moline) a černý osmilístek (octofoil či double quatrefoil). Tento systém se ustálil na počátku 16. století a podle tradice byl jeho autorem John Writhe, Garter King of Arms. Značení je v první generaci logické a přehledné, ale v dalších generacích může být bez důkladnější znalosti zmatené a překombinované.

Tento systém se týká pouze mužských potomků, ženy žádné zvláštní brisury nemají. Svobodné ženy většinou nosí erb otce na routovém štítě. Vdaná žena může spojit otcův erb s erbem svého manžela, a pokud ovdoví, položí tento spojený erb na routový štít.

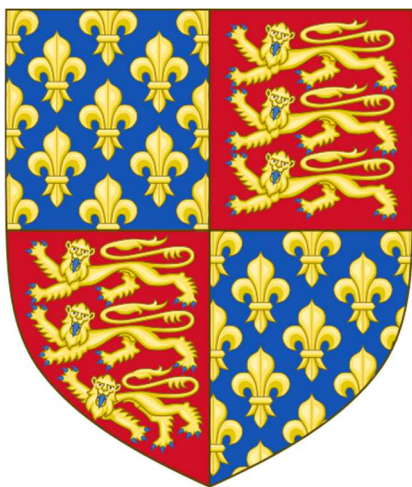
Ve skotské heraldice se používá tzv. „Stodart system“, který se od anglického liší používáním bordur. Hlava rodu opět používá erb bez bordur či brisur, stejně jako linie prvorozeného syna. Ostatní mužští potomci používají bordury v tomto pořadí – druhorozený syn zlatou borduru, další synové pak modro-bíle šachovanou, červenou, modrou, černou atd. Tyto bordury jsou v mladších větvích dědičné. V dalších generacích se pak používají různě zvlněné a zubaté bordury, případně může dojít ke změně figury, např. břevno může být také zvlněné či zubaté. Co se týká přehlednosti, platí zde totéž, co u brisur v anglické heraldice. I tyto brisury lze najít ve skotské heraldice, zde ovšem slouží jako dočasná rozlišovací znamení, která nejsou nijak kontrolována skotskou heraldií. Burnett, Dennis (1997).

3. Část praktická

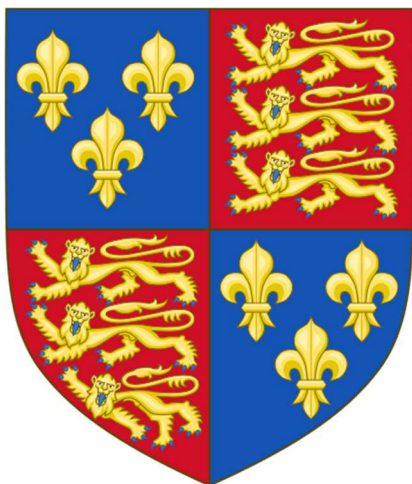
3.1. Vývoj královského erbu

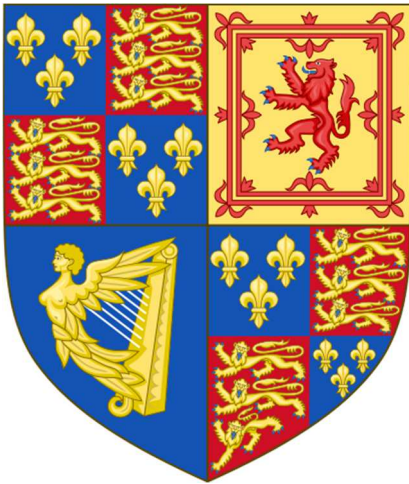


Nejstarší dochovaný královský erb pochází z pečeti Richarda I. zvaného Lví srdce a je datován do roku 1189. Jedná se o tři kráčeující vstříc hledící zlaté lvy (v heraldické terminologii jsou takto zobrazení lvi označováni také jako leopardi), umístěné nad sebou na červeném štítě. Podle Henryho Paston-Bedingfielda (1993) odkazuje počet leopardů pravděpodobně na tři suverénní Richardovy tituly a sice krále anglického, vévody normandského a vévody akvitánského.

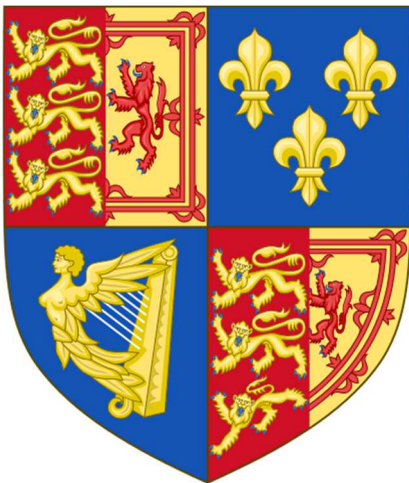


Znak v této podobě existoval do roku 1340, kdy Eduard III. pronesl nárok na francouzský královský trůn a začal užívat kombinaci svého stávajícího znaku a erbu francouzského krále, tj. modrého štítu posetého zlatými liliemi. Pole štítu bylo rozděleno na čtyři části a v prvním a čtvrtém poli (tj. v pravém horním a levém dolním poli), které jsou z heraldického pohledu významnější, byl zobrazen francouzský znak. Jeho umístění právě zde symbolizovalo dominantní postavení Francie nad Anglií, neboť anglický král byl jako akvitánský a normandský vévoda vazalem francouzského krále. Vývoj tohoto znaku kopíroval změny v originálu, takže když v roce 1406 francouzský král Karel VI. změnil počet lilií na tři, projevila se tato úprava i v anglickém znaku.

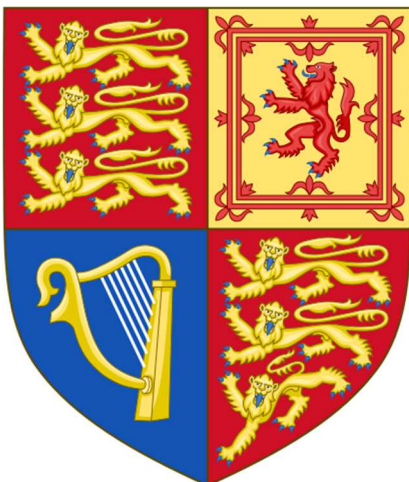




Ten se v této podobě používal do roku 1603, kdy královský trůn po smrti Alžběty I. připadl skotskému králi Jakubovi VI. z rodu Stuartovců (v Anglii vládl jako Jakub I.). Personální unie Anglie, Skotska a Irska poznamenala také vzhled královského znaku. Plocha štítu byla ještě jednou rozdělena a předchozí čtvrcený znak Anglie a Francie se přesunul do prvního a čtvrtého pole. Do druhého pole byl umístěn skotský znak, kterým je červený lev ve zlatém poli lemovaný zdvojenou bordurou ozdobenou liliemi (tzv. tressure). Třetí pole erbu zaujímal znak Irska, tj. zlatá harfa na modrém poli.



K další změně ve vzhledu královského erbu došlo roku 1707, kdy byla Anglie se Skotskem spojena v království Velké Británie. V prvním a třetím poli štítu byl umístěn polcený znak Anglie a Skotska, tj. heraldicky vpravo tři angličtí zlatí leopardi v červeném poli a vlevo červený skotský lev ve zlatém poli lemovaný polovinou dvojité červené bordury zdobené liliemi. Do druhého pole štítu byly přesunuty tři zlaté francouzské lilie na modrém pozadí. Ve čtvrtém poli zůstal znak Irska, tedy zlatá harfa na modrém pozadí. Přítomnost francouzského znaku signalizovala stále přetrvávající nárok anglického krále na francouzský trůn, který byl ovšem postupem času prosazován stále méně aktivně a spíše se jednalo o pozůstatek tradice. Se zánikem francouzské monarchie a vznikem republiky v roce 1792 se tento nárok stal



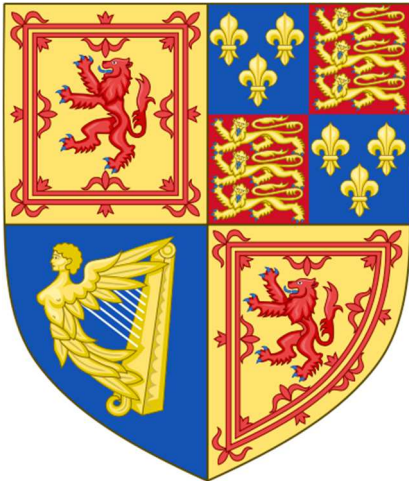
bezpředmětným, a proto Francie požadovala, aby se jej anglický král oficiálně vzdal. To mělo pochopitelně vliv také na podobu anglického královského erbu.

Roku 1800 došlo k tzv. Aktu o unii, jímž bylo království Velké Británie spojeno s Irským královstvím. Nově vzniklý státní útvar nesl název Spojené království Velké Británie a Irska. Zásahem krále Jiřího III. došlo k úpravě královského znaku do podoby, ve které přetrval do současnosti. V prvním a třetím poli štítu je umístěn původní anglický znak, tj. tři zlatí leopardi na červeném pozadí. Z druhého pole byly odstraněny francouzské lilie nahradil je skotský lev. Ve čtvrtém poli štítu zůstala zlatá irská harfa na modrém pozadí.



Wales jako integrální součást anglického království své zastoupení v královském znaku nikdy neměl, ačkoli za vlády Tudorovců byl jako štítonoš erbu vedle anglického jednorozce užíván rudý velšský drak. Ten byl za vlády Stuartovců nahrazen skotským lvem. Po osamostatnění Irska

v roce 1921 zůstaly součástí Spojeného království pouze protestantské provincie na severu země, nicméně symbol irské harfy zůstal v erbu i nadále. Došlo pouze ke změně názvu monarchie na Spojené království Velké Británie a severního Irska.

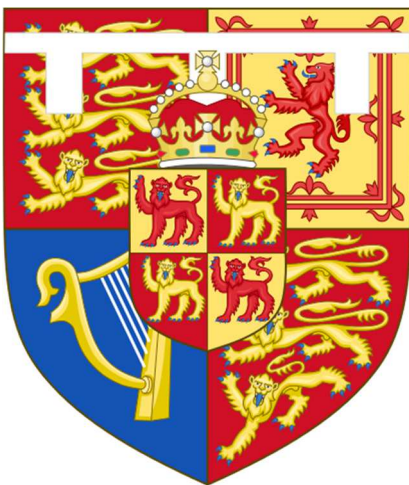


Je nutno zmínit, že již od dob personální unie Anglie se Skotskem existuje královský erb ve dvou odlišných verzích. Všechny zde popsané varianty byly používány mimo území Skotska jako oficiální znak panovníka a celé monarchie. Verze užívaná ve Skotsku zobrazuje v prvním čestném poli a kvůli symetrii i ve třetím poli skotského lva. Tři angličtí leopardi byli přesunuti do druhého pole, irská harfa zůstává ve čtvrtém poli.

3.2. Erby současných členů britské královské rodiny

Tzv. cadency systém, popsaný v jedné z předchozích kapitol našel své uplatnění i v erbech členů britské královské rodiny, zde ovšem v pozměněné podobě. Brisury nejsou umístěny v hlavě štítu a také jejich podoba je jiná než v zavedeném systému.

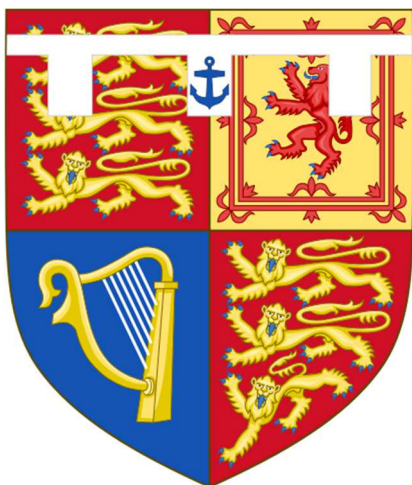
Základem erbů členů královské rodiny (v orig. Members of the British Royal Family) je erb panovníka, v současném případě tedy královny Alžběty II., doplněný o turnajský límec v bílé barvě položený přes hlavu štítu. Královniny děti (synové Charles, Andrew, Edward a dcera Anne), mají turnajský límec se třemi laloky, jejím vnoučatům pak náleží límec s pěti laloky.



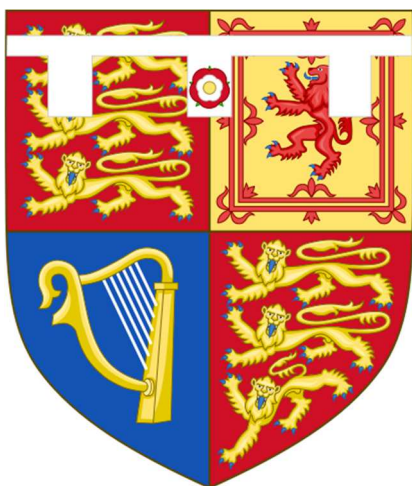
Pouze nejstarší syn Charles, princ z Walesu a následník trůnu, má samotný límec bez jakýchkoliv rozlišovacích znamení. Místo nich na svůj erb umísťuje menší střední štítek se znakem Walesu, jímž je čtvrcený štít s červeným leopardem na zlatém pozadí v prvním a třetím poli. Ve druhém a čtvrtém poli je tento symbol se zrcadlově převrácenými tinkturami, tj. zlatý leopard v červeném poli. Jedná se o původní erb velšských princů, který užívali v dobách, kdy byl Wales

nezávislý. Poslední princ velšského původu Llywelyn ap Gruffydd zemřel roku 1282 a

Wales se stal součástí anglického království. Titul princ z Walesu byl od té doby udělován nejstarším synům anglických králů a dědicům trůnu.

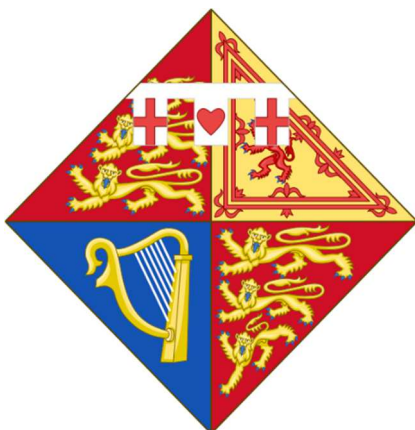


Druhorozený syn Andrew, vévoda z Yorku, užívá turnajský límec s modrou kotvou v prostředním laloku. Ta je brisurou vévodů z Yorku již od roku 1892. Titul byl udělován druhorozeným královským synům již od 15. století a je dědičný v mužské linii. Princ Andrew má dcery Beatrice a Eugenií a v případě, že zemře bez mužského dědice, navrátí se titul jako uprázdněný zpět britské koruně.



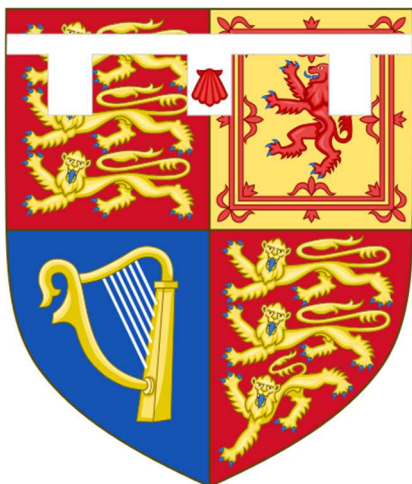
Nejmladší syn královny Alžběty II., prince Edward, užívá jako brisuru červenou tudorovskou růži, umístěnou opět v prostředním laloku turnajského límce. Edwardovo postavení je specifické, neboť nemá titul vévody, jak bývá zvykem u královských synů, ale hraběte, který stojí v hierarchii šlechtických titulů níže. Uvažovalo se o tom, že mu bude udělen tehdy uprázdněný titul vévody z Cambridge nebo Sussexu, případně že obdrží titul vévody z Edinburghu, který momentálně drží jeho

otec, princ Philip. Prozatím mu byl udělen titul hraběte z Wessexu. Toto hrabství bylo v historii vytvořeno pouze třikrát – dvakrát v době před normanským zábořem roku 1066 a těsně po něm a potřetí v roce 1999 pro prince Edwarda.



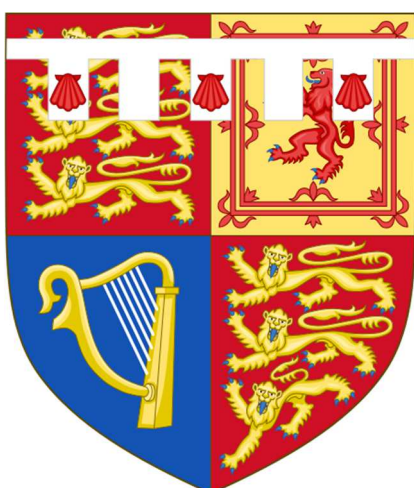
Jedinou dcerou královny Alžběty II. je princezna Anne, formálně titulovaná jako Princess Royal, což je titul vyhrazený již od 17. století nejstarším dcerám panovníka. Jejími brisurami jsou červené kříže (tzv. svatojiřské), umístěné v krajních lalocích turnajského límce a červené srdce v prostředním laloku. Její erb je umístěn na štítě kosočtvercového tvaru. Tento tzv. routový štít byl v dřívějších dobách

společně se štítem oválného tvaru vyhrazen ženám, neboť použití trojhrotého štítu, odvozeného od osobního ochranného prostředku bojovníků, by bylo v tomto případě nepatřičné. Podle Henryho Pohanky (2013) byly ve Francii a v Anglii routové štíty vyhrazeny neprovdaným dívkám a vdovám, zatímco vdané ženy užívaly tzv. alianční erb (spojený znak vlastní a manželův), umístěný na trojhrotém štítě. Princezna Anne obdržela erb v roce 1962 ještě před sňatkem, a proto byl v tomto případě užit routový štít.



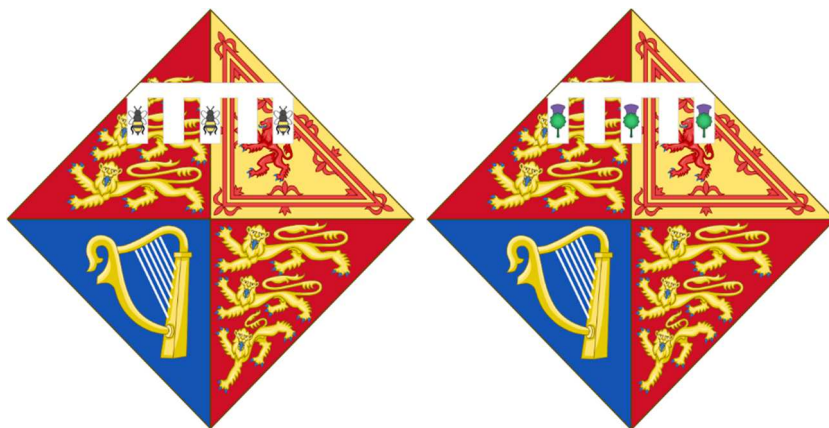
Jak již bylo uvedeno, vnoučata panovníka mají jako brisuru turnajský límec s pěti laloky. Výjimkou je pouze nejstarší syn prince z Walesu, který užívá turnajský límec se třemi laloky. Tento erb v současné době náleží princovi Williamovi, který při svém sňatku s Kate Middletonovou obdržel královské vévodství Cambridge. Jako brisuru užívá červenou lasturu v prostředním laloku límce na připomínku erbu rodu Spencerů, z něhož pocházela jeho matka, princezna Diana z Walesu. Titul vévody

z Cambridge byl poprvé udělen roku 1660 Charlesi Stuartovi, synovi krále Jakuba II. Jeho posledním držitelem byl princ George, který zemřel roku 1904 bez mužského dědice a vévodství se tak na více než 100 let navrátilo zpět koruně.



Williamův mladší bratr, princ Harry, užívá stejnou brisuru, tj. červenou lasturu, zde však v počtu tří kusů, umístěných uprostřed a po stranách límce s pěti laloky. Princ Harry jako svobodný muž ještě není držitelem vévodského titulu, ale pravděpodobně mu bude v souladu s tradicí nějaký udělen.

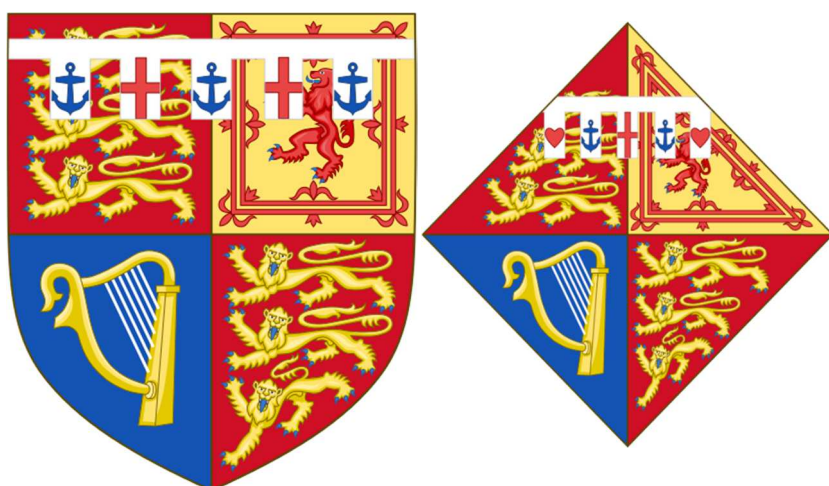
Členy královské rodiny s vlastním znakem jsou i dcery Andrewa, Beatrice a Eugenie z Yorku. Vzhledem k tomu, že obě jsou dosud neprovdané, jsou jejich erby umístěny na routovém štítě. Rozlišovacím znamením je v obou případech turnajský límec s pěti laloky s brisurou v lichých pozicích, tj. v prvním, třetím a pátém laloku. Brisurou princezny



Beatrice jsou tři včely, princezna Eugenie užívá symbol tří bodláků. Podobně jako v případě princů Williama a Harryho se jedná o symboly převzaté

z erbu jejich matky, vévodkyně Sarah. Ta užívala erb svého otce, kterým byl štít se třemi bodláký vyrůstajícími ze zeleného drnu, se včelou sedící na prostřední rostlině.

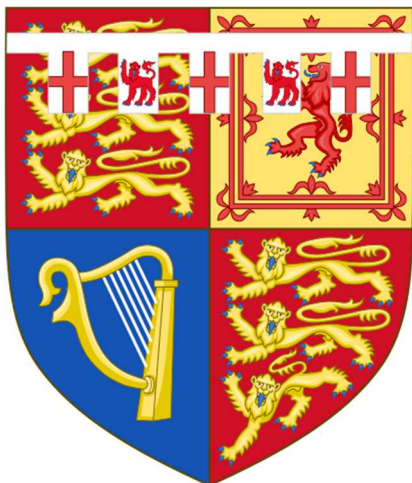
Za členy královské rodiny jsou považovány nejen děti a vnučata stávajícího panovníka, ale i žijící potomci těch předchozích. V současnosti se jedná o vnučata krále Jiřího V. a královny Marie, tj. bratrance a sestřenice královny Alžběty II.



Nejstarším vnučetem je princ Edward, který po svém otci zdědil titul vévody z Kentu. Vévodství je od roku 1799 tradičně udělováno potomkům krále a

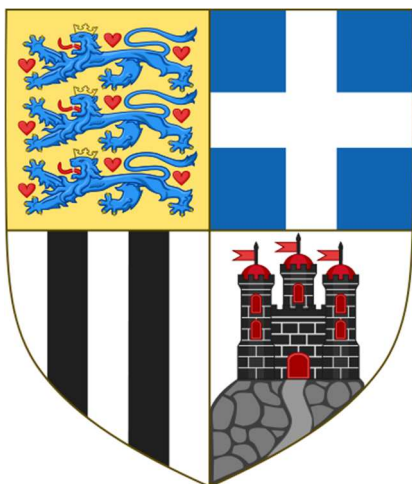
jeho symbolem je červený svatojiřský kříž a modrá kotva. Vzhledem k tomu, že současný vévoda má dva sourozence, objevují se tyto symboly v několika odlišných verzích. Brisurou prince Edwarda jsou střídavě tři kotvy a

dva kříže, jeho mladší bratr Michael užívá střídavě tři kříže a dvě kotvy. Jejich sestra, princezna Alexandra, přidala jako rozlišovací znamení červené srdce, umístěné v krajních lalocích turnajského límce, směrem dovnitř jsou pak dvě modré kotvy a uprostřed červený kříž.



Posledním žijícím vnukem Jiřího V. je princ Richard, vévoda z Gloucesteru a bratranec Alžběty II. a vévody z Kentu. Titul byl poprvé udělen ve 14. století Thomasovi z Woodstocku, synovi Eduarda III. a od té doby je průběžně přidělován mužským potomkům panovníka. Brisurou vévody z Gloucesteru je turnajský límec se třemi červenými svatojiřskými kříži, střídaný dvěma červenými leopardy.

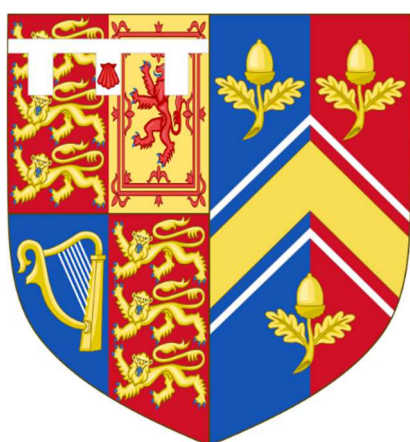
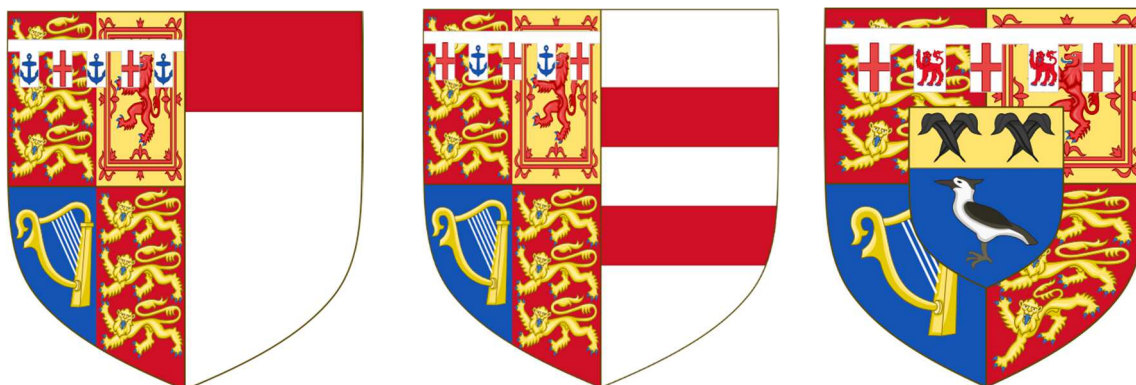
Specifickou podobu mají erby osob, které se staly členy královské rodiny sňatkem. V souladu s pravidly britské heraldiky užívají svobodné dívky erb svého otce, vdané ženy pak tento znak spojí s erbem svého manžela. Tento tzv. alianční znak zobrazuje heraldicky vpravo erb manžela, vlevo pak erb manželky.



V případě královské rodiny je výjimkou manžel královny Alžběty II., princ Philip, neboť ten jako muž nemůže přejmout manželčin erb a má tedy svůj vlastní. Jedná se o čtvrcený znak, složený ze čtyř polí. V prvním zlatém poli jsou tři modří leopardi, ve druhém pak stříbrný kříž na modrém podkladu. Tato dvě pole odkazují na princův původ, neboť byl z otcovy strany také princem dánským a řeckým. Ve třetím poli je umístěn znak rodu Mountbattenů, tj. dva černé kůly na stříbrném podkladu, princových předků z matčiny strany. Ve čtvrtém poli je zobrazeno návrší se třemi věžemi,

představující siluetu hradu Edinburgh, neboť princ Philip je zároveň vévodou z Edinburghu.

Manželky královských princů Edwarda a Michaela užívají již uvedenou častější variantu polceného aliančního znaku. Erb manželky prince Richarda je druhou, méně častou, variantou, kdy je znak manželky ve formě zmenšeného středového štítu položen na erb manžela.



Na tomto místě je vhodné zmínit erb Catherine, vévodkyně z Cambridge, který byl vytvořen nově. Její rodina nepatřila mezi šlechtu a erb jim byl udělen až před svatbou s princem Williamem. Erbem jejího otce je modro-červeně polcený štít se zlatou, stříbrně lemovanou, krokví a třemi zlatými olistěnými žaludy.



Zajímavostí u osoby manželky prince Charlese, lady Camilly, je fakt, že neužívá titul princezny z Walesu, který jí náleží, neboť ten je tradičně spojován s princeznou Dianou. Místo toho se nechává titulovat jako „Její královská výsost, vévodkyně z Cornwall“, což je další z titulů prince z Walesu. Erbem jejího otce je stříbrná kančí hlava se zlatou zbrojí na modrém štítě. V stříbrné hlavě

štítu, oddělené zoubkovaným řezem, je zobrazen černý kříž zabodnutý kříž mezi dvěma červenými pěticípými hvězdami.

4. Závěr

Cílem práce bylo podat stručný nástin vývoje heraldiky ve Velké Británii a poukázat na některé charakteristické rysy a odlišnosti od heraldiky kontinentální. Specifikem anglické heraldiky je vlastnictví erbu, který neoznačuje celý šlechtický rod, jak je zvykem mj. v našem prostředí, ale přísluší pouze hlavě rodu. Ostatní členové rodiny užívají tento erb s jistými přesně stanovenými symboly, které je v rámci rodu rozlišují.

Teoretické poznatky o blasonu a způsobu rozlišení erbů byly aplikovány prakticky na vývoji anglického královského erbu a na erbech členů současné britské královské rodiny.

5. Seznam literatury

Bedingfield, Henry – Gwynn-Jones, Peter: *Heraldry*, New Jersey, Chartwell Books, Inc., 1993.

Buben, Milan: *Encyklopedie heraldiky*, Praha, Libri 1999.

Burnett, Charles J. – Dennis, Mark D.: *Scotland's Heraldic Heritage. The Lion Rejoicing*, Edinburgh, The Stationery Office, 1997.

Fox-Davies, Arthur Charles: *A Complete Guide to Heraldry*, London, Skyhorse Publishing, 2007.

Pohanka, Henry C.: *Heraldika v souvislostech*, Praha, Agentura Pankrác, s. r. o., 2013.

Slater, Stephen: *The Complete Book of Heraldry. An international history of heraldry and its contemporary uses*, London, Hermes House, 2004.

Wagner, Anthony Richard: *Heralds and Ancestors*, London, British Museum Publications Limited, 1978.

Woodcock, Thomas – Robinson, John Martin: *The Oxford Guide to Heraldry*, Oxford, Oxford University Press, 2001.

Obrazová dokumentace v praktické části práce je převzata z článku Royal coat of arms of the United Kingdom, dostupné z tohoto odkazu:

https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_coat_of_arms_of_the_United_Kingdom

Přílohy

Anglicko-český slovník heraldických pojmů

Převzato z publikace Heraldika v souvislostech autira Henryho Pohanky. Zkráceno – vybrány pouze základní pojmy.

A

achievements of arms – honosné kusy	arms of a maid – otcovský znak užitý v routovém štítě dámy
allusive arms – mluvící znak	arms of a widow – znak vdovský
annulet – kruh, prsteneček	arms of alliance – alianční znak
argent – stříbro	arms of dominion – vladařský znak
armed – zbroj – drápy, tesáky	arms of family – rodový znak
armiger – odětec	arms of inquire – znak porušující heraldická pravidla
armorial – erbovník	arms of succession – dědičný znak
armorial bearing – úplný znak	arms royal – královský znak
armour – brnění, zbroj	arms impaled – polcený manželský znak
arms – erb, znak, štít	augmentations – figura ve znaku odkazující na typickou figuru v rodu
arms composed – složený znak	azure – modrá
arms hereditary – dědičný znak	
arms of husband and wife – manželský znak	
arms of a commoner – znak nešlechtice	

B

badge - znak

band – pás, páska

banner – prapor, korouhev

baron, baronesse – baron, baronka

baronet – baronet

barre – břevno pošikem

barrelet – nit

barry – dělený (vícekrát)

base – pata štítu

baston – nit pokosem

baston sinister – nit pošikem

bend – břevno pokosem

bendlet – lať pokosem

bendlet sinister – lať pošikem

biparted – dvakrát polcený

blazon – blason

bordure – okraj

brisure – příznak

buckle – přezka

C

cadency mark – brisura v podobě

doplňujícího znamení

centre-point – srdeční místo

civic – městský

clan – rod

coat of arms – erb, znak

College of Arms – anglická heraldie

colour – barva

coronet - korunka

crescent – půlměsíc

crest – klenot

crest badge – klenotový odznak

cross – kříž

crown – koruna

D

device – deviza, heslo

dexter – pravý

disarmed – zvíře či pták bez zbroje

(drápy, tesáky)

double-parted – dělený na dvě pole

double-quatrefoil – osmilist

E

eagle - orlice, orel

earl, countess – hrabě, hraběnka

emblason – opak blasonování (tvořit podle popisu)

endorse – prut

ermine – bílý hermelín s černými ocásky

F

fess – břevno

field of arms – pole štítu

file – turnajský límec

filiere – bastardský pruh

G

guige – štít zavěšený na řemeni přes pravé rameno

H

half - polovina

hatchment – pohřební štít

helmet – přilba

duke, duchess – vévoda, vévodkyně

ermine – černý hermelín s bílými

ocásky

erminetes – bílý hermelín s černými červenými ocásky

erminois – zlatý hermelín s bílými či černými ocásky

escutcheon – heraldický štít, erb

flank – bok štítu

fleur-de-lys – heraldická lilie

fourchy – dvouocasý

fur – kožešina

gules – červená

herald of arms – herold

heraldic – heraldický

heraldic brief – erbovní listina

heraldry – heraldika

CH

charge – heraldická figura

chief – hlava štítu

chequy – šachování

church – kostel, církev, církevní

chevron – krokev

I

impaling – spojení dvou znaků

inescutcheon – menší srdeční štítek než

polcením

obvykle

in base – snížený

insignia – insignie

in chief – zvýšený

J

jaçant – podélně

jaune – zlatá tinktura

K

King of arms – král heroldů

knight-errant – rytíř putující za

knight – rytíř

dobrodružstvím

L

label – turnajský límec

lord – titul příslušníka vyšší šlechty

lady – šlechtický titul žen

lozenge – routa

lion – lev

Lyon Office – skotská heroldie

livery-colours – první dvě jmenované

x

tinkтуры v blasonu

M

mantle – přikryvadla

marquis, marchiness – markýz, markýza

martlet – martleta

metal – kov

N

narrow chief – poloviční hlava

nobility – šlechta

O

octofoil – osmilist

of the Ilk – ve Skotsku upozorňuje na

shodu predikátu se jménem

or – zlatá tinktura

order – řád

P

pale – kůl

pale and chief – hlava na kůlu

pallet – kolík

paly – štípený

party per... - dělený či polcený

patent of arms – erbovní diplom

pile – klín

plain – prostý (štít, pole)

motto – heslo

mullet – pětihrotá hvězdice, ostruhové

kolečko

municipal – městský, obecní

norman-shield – normanský štít

Order of the Bath – Řád lázně

Order of the Garter – Podvazkový řád

Order of the Thistle – Řád bodláku

ordinary of arms – erbovník, obvykle

řazený dle obsahu štítů

plume – pero, peří, chochol

potent – berličková popelčina

counter potent – berličková

protipopelčina

proper – přirozené barvy

purpure – purpurová

Pursuivant of Arms – persevant

Q

quarter – pole ze čtvrceného štítu

quartefoil – čtyřlíst

quartering – sdružený znak

R

regule – ostrevový

roll of arms – erbovník v podobě svitku

S

sable – černá

shire – hrabství

sanguine – hnědorudá

sinister – levá strana

scroll – páska s heslem

spring – pružina

shield – štít

supporters – štítonoši

shield round in base – španělský štít

T

tabard - tabart

tourney helmet – turnajská přilba

tawney – oranžová

transmuted – střídavých tinktur

tenne – hnědá

tressure of Scotland – vnitřní lem

thane – zeman

(skotský, tj. zdvojený vnitřní lem

The Most Noble Order of the Garter –

zdobený liliemi)

Podvazkový řád

triparted – třikrát polcený

thistle – bodlák

Tudor-rose – tudorovská růže

tierced – tři pole o stejné velikosti

U

uncoupled – oddělený

V

vair ancient – obláčková popelčina

vert – zelená

vair – popelčina

violet – fialová

vairee – popelčina rozdílných tinktur

viscount, viscountess – vikomt,

verget – prut

vikomtka

W

-wise – pro vyjádření figur řazených

v pozici nějaké heraldské figury (např.

palewise)

X

Y

Z

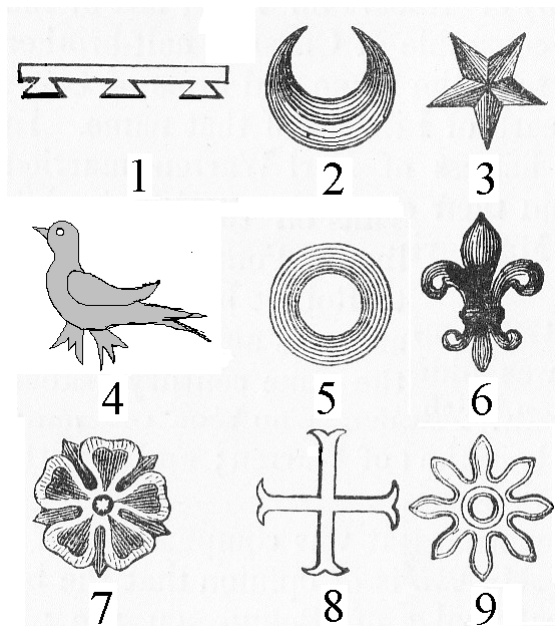
Obrazové přílohy



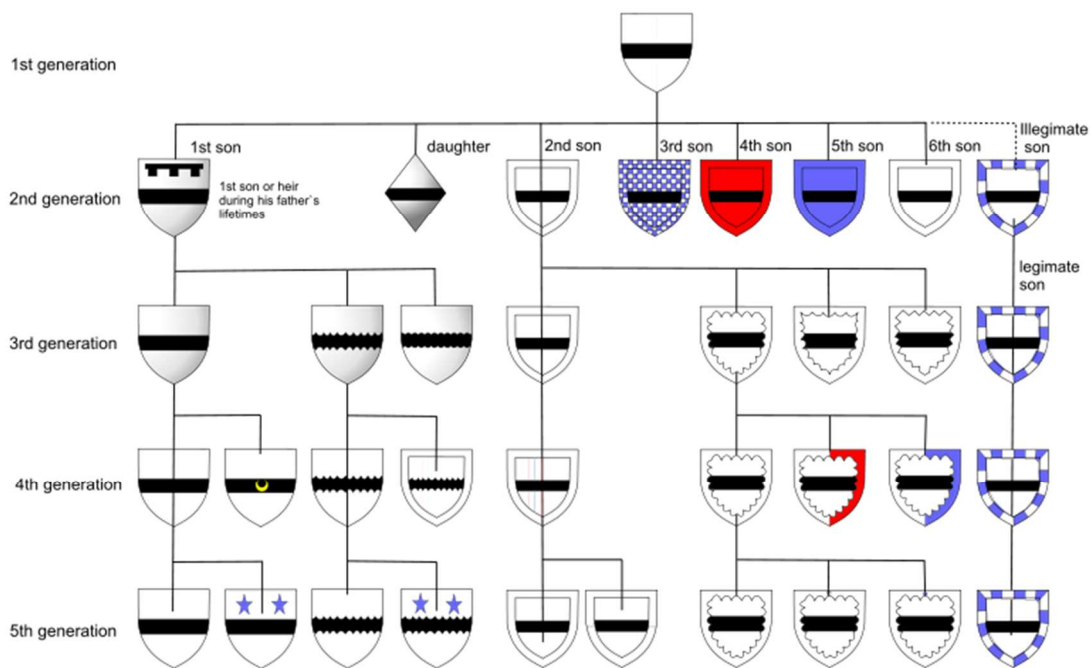
Obr. 1 – Schéma britského královského erbu s anglickým blasonem jeho částí.

Colors				
Gules (Red)	Azure (Blue)	Vert (Green)	Sable (Black)	Purple (Purple)
Metals		Stains		
Argent (Silver)	Or (Gold)	Tenné (Orange)	Sanguine (Blood)	Murrey (Mulberry)
Furs				
Ermine	Ermines	Erminois	Pean	Papellone
Vair	Countervair	Potent	Counterpotent	Plumeté

Obr. 2 – Tinkтуры s popisem v označení v anglickém blasonu a současné angličtině.



Obr. 3 – Brisury, užívané v anglické heraldice.



Obr. 4 – Bordury, užívané ve skotské heraldice.



Obr. 5 – Středověký herold v typickém tabardu.



Obr. 6 – Současní heroldi.

Odkazy na obrazové přílohy

Obr. 1 – <https://www.britroyals.com/images/arms.jpg>

Obr. 2 – <https://www.americanheraldry.org/uploads/pages/img/2e.gif>

Obr. 3 –

<https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/d/d4/CadencyMarksMale.PNG>

Obr. 4 – <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/b/b0/Differencing-en.png/220px-Differencing-en.png>

Obr. 5 –

[https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/15/William_Bruges_Garter_King_of_Arms.jpg/250px-William_Bruges_Garter King of Arms.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/1/15/William_Bruges_Garter_King_of_Arms.jpg/250px-William_Bruges_Garter_King_of_Arms.jpg)

Obr. 6 – <http://www.keepersofthekingdom.co.uk/wp-content/uploads/2012/05/Heralds-at-the-Garter-Service-Julian-Calder-1024x681.jpg>